

Bijlagen

Inventarisatie standaardisatie

30 augustus 2019

Versie | 1.0

Projectnummer | 20196050

VERDONCK
KLOOSTER &
ASSOCIATES

Berenschot

Inventarisatie standaardisatie

Bijlagen

30 augustus 2019

Versie | **1.0**

Projectnummer | **20196050**

Inhoudsopgave bijlagen

A.	Nadere uitwerking analysemodel	6	E.	Analyse wetgeving en standaardisatie.....	34
A.1	Standaardisatie om een doelstelling te bereiken: een proces in vijf stappen	6	E.1	Huidige praktijk standaardisatie: ‘Pas Toe of Leg Uit’ ..	35
A.2	Proces	7	E.2	Ontwikkeling richting een gedeeltelijke de jure standaardisatie	35
A.3	Inhoud	8	E.3	EU-praktijk op het gebied van standaardisatie.....	37
A.4	Eén analysekader voor standaardisatie	9	E.4	Sectoraal reeds verplichte standaardisatie (buiten het werkveld van BZK)	38
A.5	Interventiestrategieën	10	E.5	Toezicht.....	38
B.	Onderzoekopzet en bronnen	12	E.6	Analyse: De rol van wet- en regelgeving bij adoptie van standaarden.....	40
B.1	Samenstelling begeleidingscommissie.....	13	F.	Wetgeving die beleidsdoelen uit NL DIGibeter raakt	42
B.2	Lijst geïnterviewden	13	F.1	E-overheid in Europa (Tallinnverklaring).....	43
B.3	Documentatie	14	F.2	Wetsvoorstel modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer.....	43
C.	Casuïstiek	15	F.3	Algemene verordening Gegevensbescherming (AVG) ..	44
C.1	Schuldhelpverlening	16	F.4	Verordening: Single digital Gateway (EU 2018/1724) ..	44
C.2	Phishing	18	F.5	Wet basisregistratie personen (Wet BRP)	46
C.3	Omgevingswet.....	20	F.6	ePrivacy Verordening	46
C.4	Standard Business Reporting (SBR).....	23			
C.5	Regie op eigen gegevens.....	27			
D.	Observaties over adoptie	30			
D.1	Observaties over speelvelden.....	31			
D.2	Observaties over coalities.....	31			
D.3	Observaties over spelregels en werkwijzen.....	31			
D.4	Observaties over kennis	32			
D.5	Observaties over gedragen richtingen.....	33			
D.6	Observaties over besluiten en resultaten	33			

Nadere uitwerking analysemodel

Bijlage A

A.1 **Standaardisatie om een doelstelling te bereiken: een proces in vijf stappen**

Standaardisatie staat altijd ten dienste van een (beleids) doelstelling en de standaard zelf is dus een middel waaraan partijen zich committeren om een gezamenlijk doel te bereiken. Om een uitspraak te kunnen doen over het type interventie dat nodig is om een doelstelling van NL DIGibeter te bereiken met behulp van standaardisatie, is het noodzakelijk om een beschouwingsmodel te hanteren voor de standaardisatietrajecten die met die doelstelling samenhangen.

Het model wat wij hiervoor gebruiken kent twee invalshoeken: het standaardisatieproces en de standaard zelf. Door de combinatie van deze invalshoeken toe te passen op de vraagstukken van NL DIGibeter kan per doelstelling worden aangegeven welke interventies aangewezen zijn gezien de fase van het standaardisatieproces. Ook kan per laag van de standaard in kwestie de aanpak om tot afspraken te komen verschillend zijn. Dit hangt samen met het vraagstuk dat moet worden opgelost. Zo kan het zijn dat op men het snel eens kan worden over de technische invulling van een standaard maar veel discussie hebben over de organisatielaag, beleid en semantiek.

A.5 Interventiestrategieën

Gerichte interventiestrategieën om met behulp van standaardisatie beleidsdoelstellingen te realiseren, zijn te definiëren vanuit het soort probleem wat aan de orde is en vanuit de analyse hoe het speelveld rond een specifiek maatschappelijk vraagstuk is georganiseerd. Op hoofdlijnen bepaalt het aangrijpingspunt de meest passende interventiestrategie. Onderstaande hoofdstrategieën zijn vanuit deze gedachte te identificeren.

Een wezenlijk element bij vraagstukken rondom standaardisatie en oplossingsrichtingen is de mate waarin de handelende actor over handelingsruimte beschikt. Deze handelingsruimte kan beperkt zijn door bijvoorbeeld internationale afspraken en standaarden of historisch gegroeide situaties en investeringen. Dit laat onverlet dat het soms ook mogelijk is om in te grijpen op de vijf aspecten beschreven in onderstaande hoofdstrategieën door meer handelingsruimte te creëren of te pakken.

Interventies op gedragen richting: Als het knelpunt vooral veroorzaakt wordt door een gebrek aan gezamenlijk besef van de meest passende richting, zijn interventies gericht op gezamenlijke perspectiefontwikkeling het meest passend. Te denken valt aan interventies als visievormingstrajecten, marktverkenningen, maatschappelijke kosten- en batenanalyses waarmee met de betrokken stakeholders tot een gedeeld begrip van de probleemstelling en de oplossingsrichtingen wordt gekomen.

Bijvoorbeeld bij het thema 'regie op gegevens' is de aard groot en omvangrijk en verbonden aan een betrekkelijk urgent maatschappelijk probleem in de informatiesamenleving. De exacte oplossingen zijn nog niet helder. Een meer experimenterende en doelzoekende houding die gericht is op visie- en perspectiefvorming is dan passend.

Andersom kan het ook gaan om een betrekkelijk uitgekristalliseerd onderwerp zoals toegankelijke websites: iedereen ziet dat het nodig is, maar kosten en baten zijn voor sommigen nog niet voldoende in balans. Dan zou je aan een financieringsarrangement kunnen denken om die specifieke belangen dichterbij elkaar te brengen.

Interventies op kennis: Op het moment dat er eigenlijk onvoldoende kennis over het probleem en de oplossingsrichting is, past een innovatie- en leerstrategie het beste. Daarbij valt te denken aan interventies die gericht zijn op het uitvoeren van experimenten, het doen van onderzoek naar de problemen en mogelijke oplossingsrichtingen.

Bijvoorbeeld bij het thema Linked Open Data. In potentie is dit de basis voor veelbelovende technologische innovaties, maar voor veel bestuurders en managers is nog moeilijk te doorgronden wat dit kan brengen. Een passende strategie zou zich kunnen richten op voorbeeldtoepassingen creëren, prototypes ontwikkelen, dan kan helder en tastbaar gemaakt worden wat zoiets kan brengen en daaromheen kennis – en awareness-sessies organiseren.

Interventies op speelveld: Als niet de juiste actoren zijn betrokken bij het standaardisatietraject, bijvoorbeeld als bepaalde belangen gaan overheersen, dan kan het verstandig zijn in te grijpen in de vormgeving van het speelveld. De vorming van adequate en goed functionerende (open) communities zijn vaak van wezenlijk belang bij standaardisatie vraagstukken.

Eén aspect van bijvoorbeeld de Common Ground-beweging bij gemeenten is dat gemeenten weer zelf aan het roer van hun informatievoorziening willen komen en zelf meer sturend kunnen optreden rond het gebruik van data, het inzetten van innovatieve oplossingen voor (nieuwe) maatschappelijke vraagstukken en het reduceren van de afhankelijkheid van leveranciers. Daarbij is nadrukkelijk gekozen om de meer traditionele gegevensuitwisseling en het repliceren van basisgegevens, op basis van StUF, los te laten en over te gaan op een open API-benadering binnen een overheidsbreed gegevenslandschap. Daarmee zijn ook de gremia waarin besloten wordt over koers en richting wezenlijk veranderd. Gemeenten nemen nadrukkelijk de regie, waarbij Samen Organiseren het vertrekpunt is en de VNG faciliteert.

Interventies op coalities: Uiteindelijk zijn er partijen nodig die voor de troepen uitlopen en als eerste bereid zijn te investeren in kennisontwikkeling maar ook toepassing van een bepaalde standaard. Terugkerend probleem bij standaardisatietrajecten is dat de baten pas verzilverd kunnen worden als een heel domein of sector er gebruik van maakt. Echter de pionier heeft de nadelen van een 'early adopter' (kinderziektes, lange tijd voordat ketenpartners overstappen, etc.).

Een goed voorbeeld is Standard Business Reporting (SBR). Door intensief de samenwerking te zoeken tussen accountants, intermediairs, softwareleveranciers en verschillende overheidsinstanties is op een organische wijze een brede 'community' met een veelheid aan instanties en personen binnen uiteenlopende sectoren van markt en overheid ontstaan. Als een vernieuwingsprogramma gestart en inmiddels als een 'onder architectuur' functionerend permanent samenwerkingsverband operationeel. De casus rond SBR is uitgewerkt in bijlage C.

Interventies op spelregels en werkwijze: Soms zijn de problemen meer technisch van aard en is er geen adequate procesvoering op het speelveld, de coalities, de beschikbare kennis en de gedragen richting waarheen het moet ontwikkelen. Ogenscheinlijk eenvoudige problemen waarvan ook helder is wat passende oplossingsrichtingen zijn komen dan niet van de grond. Interventies gericht op een goede procesvoering (adequate agendavorming, afstemming met betrokkenen, verslaglegging, opvolging van besluiten, etc.) kunnen dan wonderen doen, in het realiseren van voortgang. Bij vraagstukken waar deze interventies voor ingezet kunnen worden, is zowel het probleem als de oplossingsrichting helder en is men het eens dat er wat moet gebeuren. Het probleem is dat dit niet gebeurt, bijvoorbeeld omdat er geen geld is voor een programma of omdat er geen regie-organisatie is aangewezen.

Een best practice op het gebied van een interventie op werkwijze en spelregels is bijvoorbeeld Integrated Health Enterprise (IHE) in de zorg, een internationale strak geregisseerde en gefaciliteerde aanpak om tot standaarden in de zorg te komen.

Interventies op de besluiten en resultaten: Belangrijke succesfactor bij standaardisatie is de wijze waarop adequaat wordt gestuurd op de opvolging van de genomen besluiten zodat bredere resultaten worden bereikt. Als alle bovenstaande stappen zijn genomen, ligt er vaak nog een brede agenda om tot uiteindelijke adoptie te komen. Daarbij geldt dat standaardisatie vaak ingrijpt op de 'infrastructuur' van de bedrijfsvoering van organisaties. Adoptie van standaarden kan iets van de lange adem zijn, interventies die hierbij passen zijn bijvoorbeeld gericht op de planning en control cycli van organisaties en het opnemen van standaarden in investerings- en vernieuwingsagenda's door leveranciers. Het wettelijk verplicht stellen van standaarden kan in deze strategie ook passend zijn (als voldaan is aan een adequate invulling van de overige beschreven elementen), maar veelal als sluitstuk als de probleemstelling en de oplossingsrichting voor alle betrokkenen klip en klaar is.

Als het probleem en de oplossingsrichting helder is, is het ook van belang om vol te houden en tot implementatie te komen. Hierbij speelt soms dat leveranciers moeten investeren, maar ook willen terugverdienen. Sommige standaarden staan al jaren op de Pas toe of leg uit (PTOLU)-lijst van het Forum Standaardisatie, maar zijn onvoldoende opgenomen in inkoopvoorwaarden bij aanbestedingen

Onderzoeksopzet en bronnen

Bijlage B

De onderzoeksanpak bestond uit drie fasen om tot een complete beantwoording van de vraag van de opdrachtgever te komen. Gedurende het onderzoek zijn de onderzoeksvragen verder afgepeld om tot een concreet en toepasbaar resultaat te komen.

Er is in dit onderzoeksrapport gekozen om de resultaten eerst te presenteren en de onderbouwing als bijlagen op te nemen als grondslag voor de resultaten.

Fase	Activiteit	Resultaat
1. Voorbereiding	Kick-Off	Afgestemde onderzoeksopzet
		Samengestelde begeleidingcommissie met duidelijke rol
	Voorbereiding onderzoek	Overeen gekomen interviewleidraad voor interviews
		Afgestemde lijst te interviewen personen
2. Uitvoering	Interviews afnemen	Object van onderzoek vastgesteld
		Documentstudie en oriëntatie op de vraag
	Aanvullende documentstudie	Ingeplannen van de interviews
		30 interviews
3. Afronding	Afstemmen concept rapportage	Aanvullende documenten (n.a.v. interviews) verzameld en opgenomen in documentstudie
	Definitieve rapportage	Conceptrapportage opgesteld en tussentijdse afstemming met begeleidingscommissie
		Conceptrapportage afgestemd, inclusief verbetervoorstellen begeleidingscommissie
		Definitieve rapportage opgeleverd

In dit onderzoek is nauw samengewerkt met de begeleidingscommissie en in meerdere iteraties is dit rapport tot stand gekomen. In de eerste fase is er afstemming geweest met de begeleidingscommissie voor het definitief maken van het plan van aanpak, de documenten die erbij hoorden en is de interviewlijst definitief gemaakt. In de tweede fase is er een afstemmingsoverleg geweest over de methodiek en modellen die door het onderzoeksteam zijn ontwikkeld en gebruikt. Ten slotte zijn er drie afstemmingsmomenten geweest om het eindrapport definitief te maken.

Het onderzoek is gestart in februari 2019 en de concept eindrapportage is opgeleverd op 26 juni 2019. Het definitieve rapport is op 22 augustus 2019 opgeleverd.

B.1 Samenstelling begeleidingscommissie

Naam	Functie
Rob Kuipers	Voorzitter begeleidingscommissie, Adviseur Rijksdienst
	Adviseur Nationaal Cyber Security Centrum
Michiel Steltman	Managing Director, DINL
Ludwig Oberendorff	Hoofd Bureau Forum Standaardisatie
Theo Peters	Unitmanager, VNG Realisatie

Katinka Petronia (BZK/DIO) nam deel aan de begeleidingscommissie als gedelegeerd opdrachtgever.

B.2 Lijst geïnterviewden

Nr.	Geïnterviewde	Organisatie
1		NCSC
2	Gertjan van den Akker	NEN
3	Douwe Leguit, Eric Brouwer	ICTU, Regie op Gegevens
4	Michiel Steltman	DINL
5	Ludwig Oberendorff	BFS
6	Theo Peters	VNG Realisatie
7	Ad Reuijl	CIP
8	Dennis de Wit	Drechtsteden
9	Rob van de Velde, Yvonne Verdonk	Geonovum
10	Peter van Dueren, Edwin Platier	Douane
11	Rob Verweij, Hans Sinnige	Stichting RINIS
12	Tie Tjee, Onno Gabel	IHE
13	Frans Hietbrink	Belastingdienst
14	Geert Nederhorst, Anna Wamelink	Logius
15	Jelle Attema, René Montenerie	ECP
16	Sander Middendorp	SBR Nexus
17	David de Nood	VNO-NCW
18	Maarten van Haasteren	Gemeente Amsterdam
19	Erwin Folmer	Kadaster
20	Wim van Nunspeet	CBS
21	Dirk Jan van Blijderveen	NOAB
22	Nicole Zwart, Katinka Petronia	BZK, dir DIO
23	Zohra Bouguillara, Munish Ramlal	Autoriteit Persoonsgegevens
24	Steven Gort	ICTU
25	Geerten van de Kaa	TU Delft
26	Maarten Hillenaar	Centric
27	Theo Hooghiemstra	MedMij
28	Frank Ossewaarde	Provincie Noord-Holland
29	Jan Middendorp	2e Kamer
30	Joost Sitskoorn	Evofenedex

B.3 Documentatie

In de tekst van het rapport wordt verwezen naar gebruikte documentatie. Onderstaand een kort overzicht van de belangrijkste bronnen die in dit onderzoek gebruikt zijn.

Nr.	Document	Context
1	NL DIGIbeter 2018	De Agenda Digitale Overheid, NL DIGIbeter, richt zich op de overheid en het contact met burgers en ondernemers. Deze Agenda Digitale Overheid is een agenda van alle overheden gezamenlijk en legt de verbinding met belangrijke publieke en private partners. Op basis van vijf thema's worden initiatieven genomen, kansen ontdekt en plannen gemaakt om de strategie concreet te maken. Parallel aan het afronden van dit rapport zijn in juli 2019 de geactualiseerde NL DIGIbeter en een brief aan de Tweede Kamer over regie op gegevens verschenen. Deze zijn in dit rapport niet verwerkt, de peildatum is 1 juli 2019.
2	Pas Toe Of Leg Uit Lijst (PTOLU)	De overheid stimuleert het gebruik van open ICT-standaarden, waarin afspraken zijn gemaakt over de manier om gegevens uit te wisselen. Binnen de publieke sector wordt gewerkt met aanbevolen (gangbare) open standaarden en verplichte open standaarden. Dat laatste gebeurt door middel van het 'pas toe of leg uit'-principe (PTOLU). Een overheidsorganisatie mag afwijken van de 'pas toe of leg uit'-lijst op het moment dat een open standaard tot problemen leidt. De organisatie moet dit wel uitleggen in het jaarverslag.
3	Generiek afsprakenstelsel voor data-deelinitiatieven als basis van de digitale economie	Onderzoek naar het bevorderen van datadelen in het MKB, in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Dit onderzoek bevestigt dat de huidige 'infrastructuur' voor het op schaal en gestructureerd delen van data nog niet op orde is. Belemmeringen voor datadelen zijn vooral bewustwording en er zijn diverse technische-, juridische- en operationele belemmeringen. In het onderzoek wordt geadviseerd om een datadeelcoalitie op te zetten die kennis gaat delen en het voorstel gedaan om een generiek afsprakenstelsel voor data-deelinitiatieven op te zetten vanuit de markt waarmee de belemmeringen voor met name het MKB kunnen worden opgelost.
4	Wijzigingswet Open Overheid	Het voorstel verankert de toegang tot publieke informatie als recht van burgers. Daarnaast wordt de actieve openbaarheid versterkt door het verplicht stellen van openbaarmaking uit eigen beweging van bepaalde categorieën informatie. In de gewijzigde Woo worden specifieke informatiecategorieën benoemd, zoals besluitvorming, subsidies en informatieverzoeken, die elke overheid actief openbaar moet maken.
5	Wetsvoorstel Digitale Overheid	In het wetsvoorstel Digitale Overheid wordt de wettelijke basis gelegd voor de gehele generieke digitale infrastructuur (GDI). Onderdeel hiervan zijn regels over informatieveiligheid en privacy. Het wetsvoorstel biedt daarmee de grondslag om overheidsinstanties te verplichten open standaarden te gebruiken. Ook toezicht en handhaving krijgt hiermee een wettelijke basis. Hiermee wordt invulling gegeven aan de invulling van de één-overheids-gedachte, in het belang van de burger en ondernemer.
6	Algemene Leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse	In het beleid moeten keuzes worden gemaakt. Beleidsmaatregelen hebben veelal verschillende effecten. Om over een beleidsmaatregel te kunnen besluiten moeten ongelijksoortige voor- en nadelen tegen elkaar worden afgewogen. De maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) is een instrument dat een overzicht kan bieden van de voor- en nadelen van maatregelen, zo mogelijk gekwantificeerd en in euro's uitgedrukt en gepresenteerd als een saldo van baten minus kosten. In deze algemene MKBA-leidraad beschrijven we hoe een MKBA moet worden opgesteld en presenteren we de theoretische uitgangspunten van een MKBA.
7	Kader voor Regie op Gegevens v0.1	Het doel van het kader voor regie op gegevens, is het zorgdragen dat mensen (en organisaties) met RoG-stelsels en toepassingen kunnen gaan (samen) werken, omdat het voor iedereen navolgbaar is – dankzij de gezamenlijke normen en eisen – dat er veilig en betrouwbaar met gegevens wordt omgegaan.
8	Nederland Digitaal: De Nederlandse visie op datadeling tussen bedrijven	De visie is aangekondigd in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie en komt tegemoet aan de breed gevoelde wens om duidelijkheid over de rol van de Nederlandse overheid op de korte en lange termijn bij de (verantwoorde) bevordering van datadeling tussen bedrijven.
9	Monitor Open standaarden: Rapportage 2018	Onderzoek naar het gebruik van open standaarden van de 'pas toe of leg uit'-lijst van het Forum Standardisatie door overheidsorganisaties. Onderzoek of, en zo ja in welke mate, overheden de verplichte open standaarden (pas toe of leg uit) van het Forum Standardisatie daadwerkelijk gebruiken wanneer ze van toepassing zijn, zoals onder meer wordt voorgeschreven in de Instructie rijksdienst voor de aanschaf van ICT-diensten en ICT-producten.
10	Rolling plan for ICT standardisation 2018 (Europese Commissie)	The Rolling Plan for ICT Standardisation provides a unique bridge between EU policies and standardisation activities in the field of information and communication technologies (ICT), allowing for increased convergence of standardisation makers' efforts towards European policy goals. This document is the result of a yearly dialogue involving a wide-ranging representation of the major standardisation's interested parties as represented in the multi-stakeholder platform on ICT standardisation. The Rolling Plan focuses on those actions that can support the EU policies and does not seek comprehensiveness as regards to the work programmes of the various standardisation bodies.
11	De Nederlandse Digitaliseringsstrategie, Nederland Digitaal	De Nederlandse Digitaliseringsstrategie, Nederland Digitaal, is een kabinetsbrede strategie over alles wat met digitalisering te maken heeft.

Casuïstiek

Bijlage C

Governance en gedragen richting

De overkoepelende governance van SBR wordt gevormd door een publiek-private samenwerking van partijen. Het SBR-team en de Rijksregisseur SBR, die als onafhankelijke partij het geheel aanstuurt, zoekt continu afstemming met de verschillende koepels, branche- en beroepsorganisaties, zoals onder meer NBA, SRA dat 370 accountants- en advieskantoren verenigt en NOAB waarbij ongeveer 1.000 kantoren zijn aangesloten.

Er is een SBR Roadmap 2020 opgesteld met als doel de partijen die betrokken zijn bij SBR een gezamenlijk draagvlak te creëren en inzichtelijk te maken welke activiteiten cruciaal zijn om dit publiek-private samenwerkingsverband tot een succes te maken: de stip aan de horizon waar we gezamenlijk naar toe werken. Alle partijen hebben zich hieraan gecommitteerd, waardoor een gemeenschappelijke agenda en basis voor vertrouwen voor de komende jaren ontstaat.

Het SBR Beraad is het besluitvormende orgaan. Het Beraad is er om strategisch richting te geven aan SBR. Het SBR Beraad bestaat uit vertegenwoordigers van onder andere: Belastingdienst, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Big 5 accountantsorganisaties, NBA, NOAB, XBRL Nederland, NOB, VNO-NCW/MKB Nederland, Nederland ICT, Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, Raad voor de Jaarverslaggeving, SBR Nexus (SBR Banken). Het Beraad doet voorstellen rond maatregelen die door één of meer betrokken partijen aangepakt moeten worden om de realisatie van de strategische koers binnen bereik te krijgen en te houden.

Strategische beslissingen worden via het SBR Platform voorgelegd aan het Beraad.

Het platform wordt geadviseerd door Expertgroepen over de inrichting, het beheer en het onderhoud van SBR.

Kennis

Voor SBR is een architectuur opgesteld. De SBR Nederlandse Taxonomie Architectuur (NTA). De NTA zijn bouwvoorschriften voor de Nederlandse Taxonomie (NT) en NT-extensies. Het doel van de NTA is het realiseren van consistentie en voorspelbaarheid van de NT, controleerbaarheid van de NT, modulariteit en daarmee de uitbreidbaarheid en onderhoudbaarheid van de NT. Daarnaast hanteert SBR Internationale 'best practice' om software aanbieders een stabiel platform te geven.

Er zijn diverse cursussen en trainingen en SBR maakt bij een aantal hogescholen deel uit van het vaste onderwijscurriculum.

Een aandachtspunt is de schaarse kennis die er nu veelal is rond SBR. Initiatieven worden genomen om dit uit te breiden en borging, door het verder ontwikkelen van kennis en het verspreiden daarvan naar verschillende doelgroepen. Diverse partijen werken samen met de HvA die SBR in haar opleiding heeft verankerd. Het boek 'De Keten Uitgedaagd', biedt een uitgebreide onderbouwing van SBR. Diverse deskundigen op het gebied van SBR/XBRL leveren bijdragen in seminars en workshops.

Besluiten en resultaten

SBR is de enige methode om met aangifte- of administratiesoftware de aangiften inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, omzetbelasting (btw) en de opgaaf intracommunautaire prestaties (ICP) aan de Belastingdienst aan te leveren.

CBS-uitvragen voor de economische Maand- en Kwartaalstatistieken (omzetstatistiek) kunnen direct vanuit het boekhoudsysteem ingezonden worden. Als stimulans voor het inzenden kan het CBS-informatie terug leveren. Informatie waar de ondernemer en zijn/haar intermediair iets aan hebben.

De Autoriteit woningcorporaties, het Waarborgfonds Sociale Woningbouw, het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Aedes hebben in december 2017 afgesproken de informatieketen binnen de corporatiesector te verbeteren. In vijf jaar wordt toegewerkt naar geautomatiseerd uitwisselen van informatie binnen de keten.

Om corporaties niet met verschillende aanlevermethoden te confronteren is gekozen om aan te sluiten op het gebruik van SBR voor het aanleveren van verantwoordings- en sturingsinformatie. Door eenduidige definities te bepalen en in de administratie gegevens te standaardiseren is geautomatiseerde uitwisseling van informatie mogelijk, met vermindering van administratieve lasten als gevolg. Daarnaast leidt dit tot betere informatie voor sturing, vergelijking en verantwoording.

SBR wordt in het onderwijsveld gebruikt voor de financiële verantwoordingsketen. OCW streeft daarmee naar betere kwaliteit van de informatie, een snellere en robuuste verantwoordingsketen en administratieve lastenverlichting.

Vanaf 2017 is het aanleveren van kredietrapportages via SBR Banken de standaard. De ABN- AMRO Bank, de ING Bank en de Rabobank zijn de initiatiefnemers van SBR Banken. Het proces van een kredietaanvraag kan door middel van SBR Banken worden verkort tot 1 dag. Een SBR Kredietrapportage genereert meer informatie dan in eerste instantie uit een standaard jaarrekening blijkt. Dit verkleint de kans dat banken om aanvullende informatie vragen, vermindert fouten en bespaart tijd. Er zijn nog legio rapportageverplichtingen die ondersteund kunnen worden door SBR.

De volgende domeinen worden onderkend:

- departementale financiële verantwoording;
- interbestuurlijk informatieverkeer;
- zorgdomein;
- duurzaamheid (waaronder agrarische sector).

Deze domeinen kenmerken zich veelal door uitwisseling van rapportages over publieke gelden, waarbij SBR met haar aanpak een belangrijke bijdrage kan leveren aan de verantwoording van deze publieke middelen. Door de standaardisatie van gegevens kan daadwerkelijk betekenis worden gegeven aan de uit te wisselen financiële data. Transparantie en vergelijkbaarheid van deze data worden sterk vergroot.

C.5 Regie op eigen gegevens

Maatschappelijk vraagstuk

Door commerciële partijen en overheden worden veel persoonsgegevens in (online) databronnen verzameld en aan elkaar verbonden om nieuwe inzichten en opsporingsmogelijkheden te krijgen. Tegelijkertijd kan dit de rechten van burgers inperken, bijvoorbeeld op het gebied van privacy.

Een probleem is dat in de (online) digitalisering van de afgelopen decennia de hoeveelheid (digitale) identiteiten per persoon is gegroeid naar honderden: van het Nederlandse paspoort tot een Facebook of Bol.com account. Daardoor bestaan er honderden kopieën naast elkaar van hetzelfde persoonsgegeven. Het is nu zeer moeilijk voor een persoon om dat persoonsgegeven overal (tegelijkertijd) aangepast te krijgen of fouten gecorrigeerd te krijgen: kortom de regie op zijn eigen gegevens te krijgen.

Een ander probleem is dat het voor burgers niet duidelijk is of de overheid (en bedrijven) hun recht op privacy respecteert⁹. NL DIGIbeter schrijft: ‘Om het vertrouwen in systemen te vergroten, hebben mensen het recht op inzicht wie, op welk moment en voor welk doel, hun gegevens inziet, gebruikt of aan anderen geeft. Dit recht is vastgelegd in de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Dit vraagt veel van alle overheidsorganisaties en mogelijk leidt dit tot gezamenlijke acties.’

Beleidsdoelstellingen in NL DIGIbeter

NL DIGIbeter schrijft vanuit het perspectief van de overheid: ‘Autonomie van burgers en ondernemers is ons uitgangspunt. Dat betekent dat we ervoor gaan zorgen dat mensen op één plek dingen kunnen regelen die aan hun persoon gekoppeld zijn. Denk daarbij aan het kunnen aanpassen van je persoonlijke gegevens, inzicht hebben in geregistreerde gegevens over jezelf, het toestemming kunnen geven voor gebruik van je persoonlijke gegevens, en het beheer van je digitale identiteit en je digitale inlogmiddelen.’

De AVG geldt echter voor alle organisaties, ook voor bedrijven. Daar is ook behoefte bij bedrijven en klanten aan gestandaardiseerde manieren van ‘regie op eigen gegevens’. De pensioensector is een mooi voorbeeld waar op een gestandaardiseerde manier informatie wordt gebundeld en waar burgers hun gegevens of situatie kunnen aanpassen op de website MijnPensioenOverzicht. Dit wordt beheerd door Stichting Pensioenregister: een publiek-privaat initiatief van de gezamenlijke Nederlandse pensioenfondsen, de pensioenverzekeraars en de Sociale Verzekeringsbank (SVB).

De Nederlandse overheid zou standaardisatie rondom ‘regie op eigen gegevens’ ook in andere sectoren kunnen stimuleren en faciliteren.

9 https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/onderzoek/WEB_117668_Privacy-in-ketenoverleggen.pdf

Standaarden in vijf lagen

Grondslagenlaag

Vanuit wetgeving is in de Europese GDPR (en Nederlandse uitwerking in de AVG) specifiek aandacht voor privacyrechten van burgers. Zo is er inzage recht, recht op vergetelheid, recht op rectificatie (en portabiliteit). Om deze rechten uit te oefenen moeten burgers in staat zijn om toegankelijk inzage te krijgen en data aan te laten passen of te verwijderen of over te brengen naar andere systemen.

NL DIGIbeter kijkt onder andere naar de ontwikkelingen rondom de Europese Payment Service Directive (PSD2) en Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), waarmee mensen meer regie krijgen over data die hen betreft en het mogelijk wordt om deze in te zetten voor andere doeleinden.

Organisatorische, Informatie en applicatie laag

Er bestaan inmiddels verschillende open standaarden en enkele afsprakenstelsels (QIY trusted framework, Medmij) en er zijn veel initiatieven (IRMA, iShare, Schluss etc) die ondersteunen bij het invoeren van regie op eigen gegevens. Dit convergeert echter nog niet naar één oplossing.

NL DIGIbeter geeft aan dat nog een aantal basisafspraken moet worden gemaakt voor veilige en betrouwbare uitwisseling van gegevens en de regie daarover van de desbetreffende burger of ondernemer en dat er actieve sturing nodig is voor de juistheid van gegevens (in basisregistraties). NL DIGIbeter geeft aan dat aanpassingen noodzakelijk zijn in de gegevenshuishouding van de overheid, in het bijzonder in de basisregistraties.

Het speelveld: programma 'Burgers en bedrijven in regie op hun gegevens' (RoG)

Het programma 'Burgers en bedrijven in regie op hun gegevens' (RoG) is geïnitieerd door het ministerie van BZK om het speelveld en de reikwijdte van dit thema in kaart te brengen. De afgelopen periode is er informatie verzameld in het veld, bijvoorbeeld door middel van pilots op het gebied van het gebruik van afsprakenstelsels. Maar ook is er nagedacht over passende afspraken om systemen te kunnen koppelen en gegevens te kunnen delen op een verantwoorde wijze, in juridische, technische en morele zin¹⁰.

Samen met spelers in de coalitie wordt in werkgroepen gewerkt aan 1) functioneel/technische aspecten, 2) juridische aspecten en 3) governance aspecten.

Coalitie

In de coalitie (van het programma RoG) werken publieke en private partijen samen. Daarin zitten onder andere het ministerie van BZK, ministerie van OCW, VNG, ICTU, DUO, Logius, Belastingdienst, CZW, SZW, Pels Rijcken en TU Delft. De vraag is of deze coalitie groot genoeg is om gedragen besluiten te nemen die effect hebben op honderden overheidsorganisaties en marktpartijen.

Kennis

Op verschillende vlakken wordt kennis ontwikkeld rondom het vraagstuk en de mogelijke oplossingen voor regie op eigen gegevens. Het programma RoG gaf ICTU opdracht voor een voorstudie naar een kader voor regie op gegevens en publiceerde dit in maart 2019¹¹. Daarnaast stimuleert het programma RoG ook initiatieven in de praktijk via simulaties, hackathons en pilots om verder te komen met regie op gegevens. Om zo te leren van de mogelijkheden en direct ook te beproeven in de praktijk¹². In NL DIGIbeter staat dit omschreven als 'Living Labs'.

¹⁰ <https://www.digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/regie-op-gegevens/vraag-en-antwoord/wat-doet-het-programma-regie-op-gegevens/>

¹¹ <https://rog.pleio.nl/file/download/57899614/ICTU%20ROG%20Rapport%20Kader%20voor%20RoG.pdf>

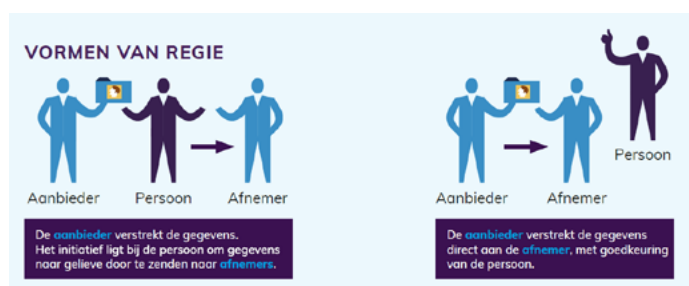
¹² <https://www.digitaleoverheid.nl/overzicht-van-alle-onderwerpen/regie-op-gegevens/vraag-en-antwoord/wat-doet-het-programma-regie-op-gegevens/>

Gedragen richting

Het programma RoG richt zich op drie doelen:

1. **Inclusiviteit.** Mensen met persoonlijke verschillen in mogelijkheden, omstandigheden en culturen nemen vrijelijk deel aan het (digitale) maatschappelijke leven.
2. **Mens centraal.** Personen krijgen meer grip op het leven door regie op eigen persoonlijke gegevens.
3. **Digitale autonomie.** Personen verstevigen hun positie door vergroten van inzicht in en invloed op persoonlijk gegevensverkeer.

Daar horen op hoofdlijnen twee typen oplossingen bij zoals in Figuur 6 is weergegeven.

Figuur 6. **Vormen van regie (uit infographic Kader Regie op Gegevens).**

De kennis en ervaring om deze typen oplossingen grootschalig door overheid en bedrijfsleven in de praktijk in te voeren staat nog in de kinderschoenen.

NL DIGIbeter stelt twee concrete oplossingen voor in de interactie tussen overheid aan de ene kant en burgers/ondernemers aan de andere kant:

1. Het huidige *MijnOverheid* omvormen naar een plek waar de burger de regie op zijn (persoons-)gegevens kan voeren.
2. Op of via *MijnOverheid* en *MijnOverheid voor Ondernemers* kunnen burgers en ondernemers een onjuist gegeven (laten) corrigeren.

Hiervoor moet volgens NL DIGIbeter aan een aantal randvoorwaarden worden voldaan:

1. Een **aantal basisafspraken** moet worden gemaakt voor veilige en betrouwbare uitwisseling van gegevens en de regie daarover van de desbetreffende burger of ondernemer.
2. Aanpassingen zijn noodzakelijk in de **gegevenshuishouding** van de overheid, in het bijzonder in de **basisregistraties**.
3. De juistheid van gegevens is van groot belang en vraagt om **actieve sturing**.

Wat opvalt is dat hier niet concreet is gemaakt met wie deze afspraken moeten worden gemaakt en welke partij(en) hier actief op gaan sturen.

De consequenties van 'regie op eigen gegevens' zijn ook groot voor veel overheden. In NL DIGIbeter wordt dat bijvoorbeeld aangekaart als: 'De gevolgen van het gebruik van een onjuist gegeven gaan we snel herstellen.' De omvang, urgentie en oplossing voor dit vraagstuk komen niet aan de orde.

Besluiten en Resultaat

De coalitie is gevormd, er is een visie voor de oplossingsrichtingen en kennis wordt actief ontwikkeld met publieke en private partijen. Niet alleen theoretisch, maar ook in de praktijk met behulp van hackathons en pilots.

Privacybescherming is met de invoering van de AVG bij veel organisaties goed op de kaart gekomen, zowel bestuurlijk als in de operatie (mei 2018). Hoewel de meeste eisen in de AVG al verplicht waren in de voorgaande wet (Wbp), is er in 2018 overeenstemming gekomen op verschillende niveaus in veel organisaties over het maatschappelijke vraagstuk en de urgentie ervan. Dat is terug te zien in een deel van de implementatie. Organisaties hebben Functionarissen Persoonsgegevens en de verantwoordelijke voor het melden van datalekken aangesteld. Daarnaast hebben veel organisaties onderlinge juridische afspraken gemaakt over gegevensuitwisseling: de verwerkersovereenkomsten. Ook is er meer aandacht gekomen voor doelbinding en privacy-by-design.

Het grootste probleem na invoering van de AVG is dat weinig organisaties bereid of geslaagd zijn om nieuwe technische functionaliteit te introduceren voor het voeren van regie op eigen gegevens. Zo'n functionaliteit is bijvoorbeeld het eenduidig en toegankelijk inzichtelijk maken voor een burger van zijn opgeslagen persoonsgegevens. Sommige organisaties gebruiken daar een 'MijnOmgeving' voor, maar deze zijn nauwelijks gestandaardiseerd.

Hier ligt dus nog een grote uitdaging om deze rechten beter in organisaties en de techniek te borgen. Standaardisatie kan helpen om de kosten en inspanningen bij het invoeren van deze functionaliteit te verlagen. Dit vraagt om interventies die het bij bestuurders, directies en management in allerlei (overheids-) organisaties stevig op de agenda zet en waar middelen en capaciteit wordt vrijgemaakt om de rechten van burgers beter te borgen.

Observaties over adoptie

Bijlage D

In deze bijlage hebben wij langs de onderwerpen uit het analysemodel de observaties over adoptie van standaarden uit de interviews verzameld. Uit veel interviews kwam naar voren dat adoptie van standaarden door de betrokken partijen vaak een lastige opgave is, maar er ook kansen zijn. Een veelheid aan opvattingen en stellingen is genoteerd, waarbij partijen vaak een grote passie voor dit vraagstuk aan de dag legden.

Er zijn altijd innovatoren (innovators) en pioniers (early adopters), maar hoe krijg je de achterlopers (late majority¹³) en achterblijvers (laggards) mee? In grote lijnen komen daar vier benaderingen bij in beeld:

1. Financiële prikkels
2. Organisatorische ondersteuning en begeleiding
3. Verplichtstelling
4. 'Onder de radar'

D.1 Observaties over speelvelden

Het uitgangspunt op het speelveld moet zijn: We willen iets, welke standaard kunnen we daarbij gebruiken. Niet andersom. Daarbij zien geïnterviewden een getraptheid: als er een internationale standaard is, gebruiken we die (bijvoorbeeld een ISO standaard). Dit kan zowel verplicht als niet verplicht zijn. De volgende stap is op Europees niveau. Dan op nationaal niveau. Dan hou je wat over en dat ga je zelf definiëren met de sector. Je krijgt vanzelf een hogere adoptiesnelheid als je een internationale standaard gebruikt. Als je niet op technisch niveau hoeft te innoveren kun je gemakkelijker op procesniveau innoveren. Early adopters krijg je sneller mee als je op internationale standaarden kunt aansluiten. In dat licht is het goed om te kijken hoe de W3C domeinen standaarden ontwikkelen. Deze zijn veel opener. Een open proces, ondersteund door goede tools. Daardoor is maar ¾ jaar nodig om tot overeenstemming te komen.

Daar staat tegenover dat adoptie ook 'onder de radar' kan plaatsvinden. Klankbordgroepen uit de zogenaamde 'vitale sectoren' geven aan geen behoefte te hebben aan nog meer regels om elkaar te vinden.

D.2 Observaties over coalities

Door vroegtijdig het bedrijfsleven te betrekken bij standaardisatie kan een vliegwielt ontstaan. Goede voorbeelden zijn SBR en eHerkenning en sommige geo-standaarden. Een standaard die in de markt niet gebruikt wordt werkt niet. De overheid moet meer van buiten naar binnen kijken. Niet alleen vanuit jezelf denken, maar waar de markt behoefte aan heeft.

Vanuit de overheid moet je delen wat je weet, ook met het bedrijfsleven. Samenwerken met bedrijfsleven op specifieke thema's. De Dutch Blockchain Coalition is daar een goed voorbeeld van.

Het NCSC werkt nauwelijks met wetgeving voor de adoptie van standaarden. Het belangrijkste middel is inspelen op marktwerking, het creëren van vraag. Ook het bundelen van vraag vanuit diverse partijen werkt goed richting een leverancier.

D.3 Observaties over spelregels en werkwijzen

Een belangrijke factor voor adoptie is de afweging tussen betalen en genieten. Aansluiten bij een standaard/platform kost geld. Vaak draaien de innovators en de pioniers op voor de kosten en profiteren de volgers. Daarom helpt het om voorafgaand aan de standaardisatie een stakeholder analyse uit te voeren: kijk wie er pijn lijdt, wie draagt kosten, op wie heeft het impact, wat is de toegevoegde waarde. Een maatschappelijke kosten-baten analyse (MKBA) kan dan heel erg belangrijk zijn. Daarbij moet het ook gaan over de verbetering van de informatiekwaliteit in de keten, daar kun je niet alleen aan beginnen. Zeker bij een concept als 'halen bij de bron' gaat het dan om informatie te geven en te delen in de keten en afhankelijkheid van de bron. De waarde van een standaard is nooit de standaard alleen, omdat de standaard slechts een onderdeel is van een informatieketen of netwerk.

Bij het gebruik van standaarden is de vraag welk verdienmodel je hebt als het alleen open standaarden mogen zijn. Zullen ICT-leveranciers nog investeren in toepassingen? Protectionisme is dan een bekende defensieve strategie, maar als je alles opengooit dan is de totale taart groter en kun je daar een grotere punt van krijgen en er meer aan verdienen. Je kunt je bijvoorbeeld op de domein specifieke zaken specialiseren. Het verdienmodel zit dan in prijs/kwaliteit/ aanvullende dienstverlening, etc. Denk aan de generic strategies van Porter. Je bent de beste, de goedkoopste of je specialiseert je heel erg. In een open markt kies je ervoor jezelf te onderscheiden met inachtneming van standaarden. Alle drie de strategieën kunnen werken.

Een centrale subsidiepot kan werken als katalysator: dan staat men in de rij 'want anders is de pot op'. Hierbij moeten wel prioriteiten gesteld worden, zodat gestuurd kan worden aan wat echt belangrijk is voor het beleidsterrein en niet op basis van wie het eerst komt, wie het eerst maalt. Een voorbeeld hiervan is het Versnellingsprogramma Informatie-uitwisseling Patiënt en Professional (VIPPP) van VWS.

Bij publiek-private samenwerking is de uitdaging de maatschappelijke en commerciële belangen in balans te houden en liefst te combineren. Een overheid kan best stimuleren, maar de commerciële partijen moeten het initiatief overnemen. Als de maatschappelijke baten positief zijn, dan moet je gewoon als overheid overwegen om verplichtstelling te gebruiken.

¹³ Everett Rogers: Diffusion of Innovations

Bij de PTOLU-lijst komt zowel 'pas-toe', als 'leg uit' niet voldoende uit de verf. In de publieke sector wordt maar in 15% van de aanbestedingen om alle cruciale standaarden van deze lijst gevraagd (pas-toe), hoewel dat verplicht is door de Rijksinstructie, waarvan bestuurlijk is afgesproken dat die overheidsbreed zal worden toegepast. De verplichting om in het jaarverslag uit te leggen welke zwaarwegende redenen je hebt gehad om een standaard niet uit te vragen en toe te passen, wordt door geen enkele partij gevolgd.

Wetgeving met een verplichting om toe te passen kan – wanneer de urgentie groot genoeg is – helpen, want ambtenaren houden zich aan de wet. In het wetsvoorstel Digitale Overheid (WDO) is daarom een grondslag opgenomen om per AMvB het gebruik van – nader te bepalen – standaarden te verplichten. Overwogen kan worden om – naast verplichting van het gebruik van bepaalde standaarden op grond van de WDO – ook de 'leg-uit' van de pas-toe-of-leg-uit te verplichten, maar over wetgeving moet niet te makkelijk gedacht worden. Elke verplichting zal immers gehandhaafd moeten kunnen worden. En verdere verplichtstellingen kunnen administratieve lasten en weerstand opwekken. Een middel als naming & faming (of 'naming & shaming') werkt ook zonder wetgeving.

In sommige gevallen is het voor de adoptie van standaarden noodzakelijk om de specificaties van de standaarden vrij beschikbaar te maken. Voor veel standaarden in beheer bij een privaat nationaal of internationaal instituut moet nu voor het raadplegen van de specificaties een bedrag betaald worden. Dat is de manier waarop normalisatie-organisaties (zoals NEN, CEN en ISO) worden gefinancierd (het gebruik van de standaard zelf is wel vrij). Er is een ontwikkeling om de specificaties van meer NEN-standaarden vrij beschikbaar te maken. Ook op Europees niveau gebeurt dit. Op dit moment bijvoorbeeld op het gebied van elektronisch factureren. Het onderhouden en publiceren van een standaard, ook van een open standaard, kost nu eenmaal geld. Het gaat er hier dus om hoe de kosten worden gedragen; door doorbelasting aan gebruikers van de standaard of door gezamenlijke publiek-private financiering of lump-sum financiering door de overheid. Per beleidsdomein kunnen de spelregels verschillend zijn hoe 'verplicht' je iets wil gaan stellen. Op een schaal van verleiden (aantonen toegevoegde waarde) tot verplichtstellen: dat hele spectrum moet er zijn. Bij veel partijen en veel (bestaande) standaarden kan zeker gedacht worden aan verplichtstelling.

Certificering is ook een belangrijk adoptie middel.

Onafhankelijke certificeringsorganisaties voeren dat uit. Maar de certificering is vaak niet beschermd en in de praktijk wordt het nog te weinig toegepast.

Door in het inkoopproces eisen te stellen aan leveranciers kan adoptie van standaarden door deze partijen bevorderd worden.

D.4 Observaties over kennis

Het publiceren van best practices vanuit de overheid helpt partijen om zelf na te denken over standaardisatie. Dit moet wel georganiseerd worden in een kennisnetwerk. Voordelen van standaarden zijn nog niet zo zichtbaar. Dit zou beter kunnen. Aantonen van voordelen in de praktijk, waarom werken standaarden, wie hebben er voordeel van.

Ook kunnen experts zelf enigszins sturend zijn in wat zij oppakken binnen de dossiers waar zij verantwoordelijk voor zijn. Zij houden zelf in de gaten wat er speelt, ook via internet, social media, informeel netwerk...onder de radar.

Kennis moet ook geborgd worden door inrichten van beheer. Maar alleen beheer voeren kan leiden tot stilstand. Dus ook de (door)ontwikkeling moet georganiseerd worden. Een goed model hiervoor is het Beheer- en Ontwikkel Model voor Open Standaarden (BOMOS) versie 2, vooral voor semantische standaarden.

Alleen centraal opleggen van de standaarden is niet voldoende. Er is een nieuwe set van standaarden nodig, generieke agnostische en veiligheidsstandaarden werken anders qua adoptie. Daar ontstaat bijvoorbeeld via internet.nl een soort van zelftesten en geven statistieken feedback aan degenen die ermee moeten werken. Zo ontstaat een niet hiërarchische manier van kijken naar toepassing van standaarden.

Het inzetten van tooling is heel belangrijk om te toetsen of je organisatie voldoet aan een standaard, zoals internet.nl. Ook self-assessments en hulpmiddelen (checklist, tooling) zijn effectief, liever dan alleen een rapportageverplichting.

D.5 Observaties over gedragen richtingen

Door partijen vroegtijdig bij nieuwe ontwikkelingen te betrekken ontstaat er draagvlak voor het toepassen van een standaard door belanghebbenden. In het begintraject moet er al aandacht voor elkaar zijn. Hoe kunnen we elkaar helpen in plaats van: wat heb ik van jou nodig. Adoptie wordt niet vanzelf door de markt opgepakt. Je krijgt niet iedereen zomaar aan tafel. Iedereen die belang heeft moet aan tafel kunnen zitten. Daarbij moet er voldoende ruimte zijn om input te geven op een concept, bijvoorbeeld in een publieke commentaarroude. Zo wordt er consensus gezocht. De mening van een minderheid wordt zo meegenomen. Het ontwikkelproces wordt nadrukkelijk open georganiseerd. Dit vereist een professionele communicatie-strategie.

Trusted frameworks en vertrouwen in de beoordeling door een gekwalificeerde derde partij is enorm belangrijk (waardoor betrokken organisaties niet 'steeds weer door een hoepel moeten springen, maar dat je de centraal afgesproken hoepel erkent en vertrouwt en kunt hergebruiken als je daaraan al voldoet'). Als er geen 'trusted party' is voor samenwerkende partijen dan ligt het gevaar van een Wild West op de loer. Initiatieven gaan dan alle kanten op. De rol van een neutrale facilitator in de keten of het netwerk is belangrijk om de samenwerking op gang te krijgen. Vertrouwen komt nu eenmaal te voet en moet verdiend worden.

D.6 Observaties over besluiten en resultaten

Politieke sturing en besluitvorming is vaak gericht op directe resultaten en verantwoording. De focus bij standaardisatie ligt juist op continuous improvement. Google is nooit af bijvoorbeeld. De term 'permanent bèta' is hierop van toepassing. Dat is een andere manier van technologisch ontwikkelen. Kijk hierbij naar startups. Een standaardisatieproces vergt veel tijd, want je moet het grondig doen. Neem bijvoorbeeld de introductie van API's, een kwestie van lange adem. De politiek verwacht directe resultaten en dat staat haaks op digitale ontwikkelingen en daarmee een innovatieve digitale overheid.

Voorkomen moet worden dat het realiseren van het instrument (de standaard) het doel wordt, in plaats van de (maatschappelijke) waarde van een oplossing. Waarvoor deden we dit ook alweer? Het belangrijkste is om een gezamenlijk doel te formuleren en daar omheen de samenwerking en besturing te regelen.

Analyse wetgeving en standaardisatie

BIJLAGE E

In deze bijlage belichten we standaardisatie vanuit een wetgevingsperspectief. We beschrijven de huidige praktijk en ontwikkelingen ten aanzien van (wettelijk verplichte) standaardisatie en geven weer op welke wijze het wetsontwerp Digitale Overheid vormen van toezicht onderkent. Vervolgens volgt een conclusie van de huidige praktijk en de ontwikkelingen en geven we aan welke adviezen, vanuit het juridische perspectief, onzes inziens mogelijk zijn.

E.1 Huidige praktijk standaardisatie:

'Pas Toe of Leg Uit'

Op dit moment worden open standaarden voorgeschreven op basis van een pas-toe-of-leg-uit-lijst (PTOLU-lijst). De adoptieverplichting van open standaarden op de PTOLU-lijst vloeit voort uit artikel 3, eerste lid van de bijlage bij Instructie rijksdienst bij aanschaf ICT-diensten of ICT-producten (hierna: Instructie Rijksdienst). Dit betekent dat overheden en organisaties uit de publieke sector een open standaard op de PTOLU-lijst moeten toepassen óf moeten uitleggen waarom de organisatie de standaard niet toepast. Dit zogenaamde *comply or explain* regime zien we ook veelal terugkomen in de Europese wet en regelgeving zoals bijvoorbeeld in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Van een standaard op de PTOLU-lijst mag een overheidsorgaan alleen afwijken als dit leidt tot onoverkomelijke problemen. Artikel 3, tweede lid uit de bijlage van de Instructie Rijksdienst geeft aan dat hiervan sprake is als:

'(...) een dergelijke dienst of product naar verwachting in onvoldoende mate wordt aangeboden, onvoldoende veilig of zeker functioneert, of om andere redenen van bijzonder gewicht.'

De verantwoordingsverplichting (*explain*) bij het niet toepassen van een PTOLU open standaard vloeit voort uit de Rijksbegrotingsvoorschriften.¹⁴ Dit betekent dat overheden en organisaties uit de publieke sector het afwijken van de PTOLU standaard dienen te verantwoorden in het jaarverslag.

Het PTOLU-principe staat onder druk. Zo blijkt uit de 'Monitor open standaarden 2018' dat maar in 15 procent van de onderzochte aanbestedingen naar alle cruciale relevante standaarden is gevraagd. Er wordt dus nog te weinig toegepast. Verder neemt het Forum in de duiding en maatregelen op de 'Monitor open standaarden 2018' waar dat: *'Na ruim tien jaar verplichten tot leg-uit komt het nog steeds zelden of nooit voor dat een overheidsorganisatie zich in het jaarverslag verantwoordt over het niet-toepassen van de relevante standaard(en).'*¹⁵

Ondanks de zogenaamde pas-toe-of-leg-uit verplichting voor overheden en organisaties uit de publieke sector betekent het dus niet dat de open standaarden op de PTOLU-lijst wettelijk verplicht zijn (de jure) om toe te passen. Van een (de jure) wettelijke verplichting is pas sprake als niet mag worden afgeweken van een voorgeschreven standaard. Met het oog daarop is een grondslag voor een dergelijke verplichting opgenomen in het wetsvoorstel Digitale Overheid (WDO).

Als een organisatie toch besluit af te wijken dan overtreedt het daarmee de wet of het besluit waarin de norm verplicht is. Bij het niet nakomen of toepassen van een de jure opgelegde standaard zou er ook nog voor gekozen kunnen worden om een aangewezen toezichthouder sanctionerend of herstellend te laten optreden.

E.2 Ontwikkeling richting een gedeeltelijke de jure standaardisatie

Het is nu nog niet wettelijk (de jure) verplicht om de open standaarden op de PTOLU-lijst toe te passen. Overheidsorganen hebben de mogelijkheid om af te wijken van de voorgeschreven standaard.

Voor sommige standaarden van de PTOLU-lijst is dat ongewenst. Bijvoorbeeld voor een aantal informatieveiligheidsstandaarden, waarmee phishing kan worden bestreden, of standaarden voor de Digitoegankelijkheid van (ondermeer) overheidsinformatie.

De aanleiding om open standaarden wettelijk te kunnen voorschrijven komt voort uit onder andere internationale regelgeving over d

Digitoegankelijkheid, en de motie Oosenbrug 2016.16 Deze internationale regelgeving en motie zijn mede aanleiding voor onderdelen in het Wetsvoorstel Digitale Overheid (WDO), waar de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) de mogelijkheid krijgt om bij Algemene Maatregel van Bestuur bepaalde open standaarden te verplichten. In artikel 3, tweede lid van het Wetsvoorstel vinden we de grondslag:

- **'(...) Bij algemene maatregel van bestuur kan een standaard worden aangewezen, indien:**
 - a. **a. aanwijzing van die standaard noodzakelijk en proportioneel is gelet op de goede werking, de veiligheid, de betrouwbaarheid, de duurzame toegankelijkheid of de doelmatigheid van het elektronische verkeer, dan wel noodzakelijk is ter uitvoering van verdragen of bindende besluiten van volkenrechtelijke organisaties;**
 - b. **b. de standaard tot stand is gekomen volgens een voor eenieder toegankelijke procedure, en**
 - c. **c. de standaard openbaar toegankelijk en kosteloos bruikbaar is en over de specificaties ervan blijvend vrijelijk kan worden beschikt of waarvan de specificaties blijvend kunnen worden verkregen tegen een redelijke vergoeding.'**

¹⁴ Rijksbegrotingsvoorschriften 2019, 3 april 2019, Toelichting paragraaf 2 - Rijksbrede bedrijfsvoering onderwerpen, p.297.

¹⁵ Forum Standaardisatie, Duiding en maatregelen Monitor Open standaarden 2018, 12 december 2018, FS 181212.4A1, p.2.

Bij veel innovatieve projecten waar standaardisatie een rol speelt is vaak sprake van kleine stapjes en kort cyclische ontwikkeling, ook wel Agile en Scrum genoemd. Alleen een formele business case en projectplan als legitimatie voldoet daar niet. Ook meer formele projectaudits dragen niet bij aan de innovatie. Juist bij deze innovatieve trajecten is een andere aanpak nodig: meer van onderaf en met meer kennisdeling op de werkvloer. Niet vrijblijvend en met een sterk appel op de eigen verantwoordelijkheid van de betrokken organisatie. De overheid kan daarbij een voorbeeld nemen aan ICT gedreven lean startup initiatieven. Veel overheidsinitiatieven zijn sterk innovatief en vergelijkbaar met lean startups. Deze voeren voorafgaand aan het bouwtraject een gebruikerstoets uit. Wil en kan de gebruiker dit product afnemen? Is gebruik gemaakt van de laatste ICT-standaarden? Volgen we markt best practices? Veel impactanalyses bij de overheid zijn juridisch en/of technologisch gedreven, terwijl de wenselijkheid voor de burger of de ondernemer meer centraal moet staan. Programma's als Gebruiker Centraal benadrukken dit stellig.

Goede voorbeelden van een dergelijke benadering treffen we aan in het Verenigd Koninkrijk (VK) en de Verenigde Staten (VS). In het VK is een Service Standard opgesteld, waarbij overheidsorganisaties verplicht worden om aan de hand van veertien checkpunten na te gaan of de digitale dienst die men ontwikkelt goed genoeg is voor publiek gebruik van de dienst. In de VS is met het bureau 18F een instituut opgericht dat organisaties actief helpt om publieke diensten zoals websites of toepassingen te verbeteren, om nieuwe technieken in te zetten bij implementatie van wetten en door middel van digitalisering interne bedrijfssystemen te stroomlijnen, zodat tijd en kosten bespaard worden en de betrouwbaarheid van de dienstverlening vergroot.

Een dergelijke proactieve en ook preventieve vorm van betrokkenheid van een centrale overheidsinstantie voorkomt teleurstellingen en ongewenste ontwikkeling die achteraf weer gecorrigeerd moeten worden.

Wetgeving die beleidsdoelen uit NL DIGIbeter raakt

Bijlage F

In deze bijlage beschrijven we, niet limitatief, ontwikkelingen van nationale en Europese wetgeving waaruit standaardisatie kan voortkomen en die aansluiten bij één of meerdere beleidsdoelen uit NL DIGIbeter.

F.1 E-overheid in Europa (Tallinverklaring)

In deze verklaring, getekend in oktober 2017, hebben de Ministers van de Europese lidstaten afspraken gemaakt over een gezamenlijke richting voor de digitale overheid en waar de Europese Commissie zich aan zal committeren.

Zo is opgenomen dat burgers en bedrijven digitaal kunnen communiceren met de overheid en dat bij het ontwikkelen van digitale diensten de burgers en bedrijven centraal dienen te staan. Daarbij dient aandacht te zijn voor het verbeteren van de dienstverlening waaronder een meer proactieve dienstverlening, vaardigheden en toegankelijkheid. Elementen die in de Tallinverklaring worden genoemd zijn:

- Identificeren van opties voor eenmalige gegevensverstrekking tussen lidstaten;
- De mogelijkheid tot inzage en correctie van persoonlijke gegevens;
 - Hierin speelt de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) een belangrijke rol.
- De kwaliteit van open data vergroten.
 - Voor de Nederlandse overheid is hiervoor onder andere relevant de Wet hergebruik van overheidsinformatie. Dit betekent dat overheidsinformatie ter beschikking moet worden gesteld. In de wet en de richtlijn³⁰ is opgenomen dat zoveel mogelijk aan formele en open standaardisatie moet worden gebruikt ten aanzien van het formaat en de metadata.
- Passende aandacht voor vertrouwen en veiligheid waarbij een risico gerichte aanpak gevolgd wordt.
 - Vanaf 1 januari 2020 wordt de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) van kracht. Deze vervangt de BIG, BIR, IBI en BIWA. Hiermee ontstaat één gezamenlijk normenkader voor informatiebeveiliging binnen de gehele overheid, gebaseerd op de internationaal erkende en actuele ISO-normatiek.

De Tallinverklaring sluit aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Er wordt gezorgd voor veilige informatie en dienstverlening;
- Burgers en ondernemers krijgen recht op digitale dienstverlening;
- Burgers en ondernemers kunnen zelf de regie voeren op hun (persoons)gegevens.

³⁰ Richtlijn 2003/98/EG.

F.2 Wetsvoorstel modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer

In januari 2021 moet de wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer inwerking treden. Met het wetsvoorstel modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer wijzigt de wetgever de Algemene wet bestuursrecht (Awb). De Awb bevat de algemene regels voor de verhouding tussen de overheid en individuele burgers en bedrijven.³¹ Het wetsvoorstel regelt dat burgers en bedrijven het recht krijgen om elektronisch zaken te doen met de overheid. Dat heeft voor bestuursorganen twee concrete gevolgen:

1. Zij moeten verplicht digitale kanalen open stellen voor ieder elektronisch formeel bericht gericht aan het bestuursorgaan. Onder een formeel bericht wordt verstaan: elk bericht dat deel uitmaakt van een procedure inzake een besluit, voorgeschreven melding of klacht.
2. Zij moeten digitale kanalen zo aanpassen dat aan de wettelijke eisen wordt voldaan (alleen noodzakelijk gegevens vragen, ontvangstbevestiging sturen, e-formulier beschikbaar stellen, bewijslast bij bestuursorgaan, mededeling bij weigering verkeerd ingezonden bericht).³²

In de Awb, noch in het wetsvoorstel, worden open standaarden verplicht gesteld. Wel vereist de Awb dat elektronisch verkeer tussen burger en bestuursorgaan 'voldoende betrouwbaar en vertrouwelijk' geschiedt. Welk betrouwbaarheidsniveau voor welk soort elektronisch bericht moet worden ingeregeld en of standaarden verplicht zijn, wordt daarbij opengelaten. Het is niet de verwachting dat in de Awb standaarden verplicht worden gesteld. Het is wel mogelijk dat de wetgever, om naleving te bevorderen, de toepassing van open standaarden gaat stimuleren of verplichten.

Het Wetsvoorstel modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer sluit aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Burgers en ondernemers krijgen recht op digitale dienstverlening;
- Overheidsportalen worden gemoderniseerd.

³¹ <https://www.digitaleoverheid.nl/wp-content/uploads/sites/8/2017/04/eindconcept-voorlopige-handreiking-implementatie-wet-modernisering-elektronisch-bestuurlijk-verkeer.pdf>, p. 4.

³² <https://www.digitaleoverheid.nl/wp-content/uploads/sites/8/2017/04/eindconcept-voorlopige-handreiking-implementatie-wet-modernisering-elektronisch-bestuurlijk-verkeer.pdf>, p. 4 en 5.

F.3 Algemene verordening Gegevensbescherming (AVG)

In mei 2018 is de Algemene verordening Gegevensbescherming in werking getreden en heeft in Nederland de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) vervangen. Met de AVG is in de hele Europese Unie dezelfde privacywetgeving gaan gelden. De AVG legt voor iedereen die persoonsgegevens verwerkt, dus ook aan overheden, eisen en verplichtingen op zodat op een zorgvuldige en veilige manier wordt omgegaan met persoonsgegevens. De Autoriteit Persoonsgegevens (AP), onderdeel van het ministerie van J&V, houdt toezicht op de naleving van de wettelijke regels voor bescherming van persoonsgegevens en adviseert gevraagd en ongevraagd ministeries, regering en parlement over (nieuwe) regelgeving.

De huidige AVG legt geen specifieke standaardisatie op ten aanzien van informatieveiligheid of de juiste verwerking van persoonsgegevens. De AVG stelt dat technische en organisatorische maatregelen moeten worden getroffen ten aanzien van het veilig omgaan met persoonsgegevens en het voldoen aan de AVG. AP stelt in haar huidige beleidsregels Beveiliging van persoonsgegevens dat verantwoordelijken de beveiligingsstandaarden moeten volgen. Als voorbeeld van zo'n standaard adviseert AP voor de zorgsector specifieke de NEN 7510 beveiligingsstandaard.³³ Deze standaard wordt echter niet wettelijk verplicht.

Voor het voldoen aan de AVG is nog geen officiële norm of standaardisatie vastgesteld. Dit zien we ook bevestigd worden in de bijlage van het jaarverslag van de Autoriteit Persoonsgegevens uit 2018.³⁴ De toezichthouder geeft daarbij aan dat er op dit moment nog geen instellingen geaccrediteerd zijn door de Raad voor de accreditatie voor het afgeven van AVG-certificaten

De AVG en Nederlandse uitvoeringwet AVG sluiten aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Wetgeving om rechten en waarden te borgen wordt toekomstbestendig gemaakt;
- Burgers en ondernemers krijgen recht op digitale dienstverlening;
- Burgers en ondernemers kunnen zelf de regie voeren op hun (persoons)gegevens;
- Er wordt gezorgd voor veilige informatie en dienstverlening.

F.4 Verordening: Single digital Gateway (EU 2018/1724)

De Verordening Single Digital Gateway voorziet in een Europese toegangspoort die Europeanen toegang geeft tot informatie en procedures. De verordening is in december 2018 in werking getreden.

Vanuit de EU komt er een toegangspoort voor integratie van verschillende netwerken en diensten op nationaal en EU-niveau om burgers en bedrijven te ondersteunen bij hun grensoverschrijdende activiteiten. Dit geeft EU-burgers en bedrijven toegang tot informatie die zij nodig hebben om hun recht op mobiliteit in de EU uit te oefenen en verzekert dat zij op niet-discriminerende wijze volledige toegang krijgen tot online procedures. Het gaat hier onder andere om digitale toegang tot procedures zoals: werken, studeren, verhuizen, registratie van motorvoertuigen, aanvragen voor een verblijfsattest, studieleningen, subsidies, erkenning van academische titels, Europese ziekteverzekeringskaart, pensioenuitkeringen en de registratie van werknemers voor pensioen- en verzekeringsstelsels. Burgers en ondernemers krijgen voor deze diensten het recht om eenmalig gegevens aan te leveren binnen de EU (het eenmaligheidsbeginsel).

Aanvullend stelt de Commissie uiterlijk op 12 juni 2021 uitvoeringshandelingen vast die gaan over het technisch systeem voor de grensoverschrijdende geautomatiseerde uitwisseling van bewijs en de toepassing van het „eenmaligheidsbeginsel”. In de uitvoeringshandelingen worden de benodigde technische en operationele specificaties van het technische systeem bepaald. De Commissie houdt daarbij rekening met de normen en technische kenmerken die zijn opgesteld door Europese en internationale organisaties en organen voor normalisatie, in het bijzonder het Europees Comité voor Normalisatie (CEN), het Europees Instituut voor telecommunicatienormen (ETSI), de Internationale Organisatie voor normalisatie (ISO), en de Internationale Telecommunicatie-unie (ITU), alsook de in artikel 32 van Verordening (EU) 2016/679 en artikel 22 van Verordening (EU) 2018/1725 bedoelde veiligheidsnormen.

De verordening geeft alle nationale, regionale en lokale overheden voor de verschillende onderdelen twee tot vijf jaar de tijd om de implementatie voor te bereiden. Binnen twee jaar moeten de centrale overheden hun informatievoorziening aangepast hebben voor EU-burgers en bedrijven. Voor lokale overheden geldt een termijn van vier jaar.

³³ De NEN7510:2017 norm is gebaseerd op de ISO/IEC 27001:2013.

³⁴ Bijlage jaarverslag Autoriteit Persoonsgegevens 2018, 4 april 2019.

Het is de bedoeling dat vijf jaar na de inwerkingtreding alle relevante procedures voor EU-burgers en bedrijven toegankelijk zijn en voorzien van vertaalde toelichtingen. In die vijf jaar moeten de lidstaten daarvoor ook een uitwisseling op gang brengen waarin bewijsstukken onderling worden uitgewisseld: als een burger of bedrijf een aanvraag indient bij een overheidsorganisatie moet de laatste de relevante gegevens bij de lidstaat opvragen waar de aanvrager vandaan komt.

De Single Digital Gateway sluit aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Overheidsportalen worden gemoderniseerd;
- Digitale identificatiemiddelen en digitaal machtigen worden doorontwikkeld;
- Burgers en ondernemers krijgen recht op digitale dienstverlening;
- Informatie en dienstverlening worden begrijpelijk en toegankelijk.

eIDAS-Verordening

Met de Europese eIDAS-Verordening hebben de Europese lidstaten afspraken gemaakt om dezelfde begrippen, betrouwbaarheidsniveaus en onderlinge digitale infrastructuur te gebruiken. Een onderdeel van de verordening is het grensoverschrijdend gebruik van Europees erkende inlogmiddelen. Per 29 september 2018 moeten overheden en privaatrechtelijke organisaties met een publieke taak Europees erkende inlogmiddelen accepteren binnen de digitale dienstverlening. Deze verplichting geldt onder andere voor organisaties die gebruik maken van DigiD en eHerkenning. De Europese Unie wil hiermee regelen dat het makkelijker en veiliger wordt om binnen Europa online zaken te regelen.

De eIDAS-Verordening schrijft in de inleiding het volgende over standaardisatie:

‘Een op internationale normen gebaseerde IT-veiligheidscertificering, zoals ISO 15408 en verwante evaluatiemethoden en regelingen voor wederzijdse erkenning, is een belangrijk instrument voor de verificatie van gekwalificeerde middelen voor het aanmaken van elektronische handtekeningen, en dient te worden gestimuleerd. Innovatieve oplossingen en diensten zoals mobiel ondertekenen en ondertekenen in de cloud berusten echter op technische en organisatorische oplossingen voor gekwalificeerde middelen voor het aanmaken van elektronische handtekeningen waarvoor nog geen beveiligingsstandaarden voorhanden zijn of waarvoor de eerste IT-veiligheidscertificeringsprocedure nog loopt. Het beveiligingsniveau van dergelijke gekwalificeerde apparatuur voor het aanmaken van elektronische handtekeningen kan worden geëvalueerd door gebruik te maken van alternatieve processen, maar enkel indien dergelijke veiligheidsnormen niet beschikbaar zijn of indien de eerste IT-veiligheidsbeoordeling aan de gang is. Deze processen dienen vergelijkbaar te zijn met de standaarden voor IT-veiligheidscertificering, voor zover het om gelijke beveiligingsniveaus gaat. Deze processen zouden baat kunnen hebben bij onderlinge evaluatie.’

De eIDAS-Verordening sluit aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Digitale identificatiemiddelen en digitaal machtigen worden doorontwikkeld;
- Door middel van standaardisatie toegankelijkheid, veiligheid en betrouwbaarheid van digitale dienstverlening waarborgen;
- Er wordt gezorgd voor veilige informatie en dienstverlening.

F.5 Wet basisregistratie personen (Wet BRP)

De Wet Basisregistratie Personen (Wet BRP) vormt sinds 2014 de basis voor de registratie van persoonsgegevens in de Basisregistratie Personen (BRP). Alle overheidsinstellingen en bestuursorganen (zoals de Belastingdienst) zijn verplicht voor hun taken gebruik te maken van de BRP. De wet beschrijft aan welke eisen beheerders en gebruikers van de BRP moeten voldoen. Ook geeft de wet aan voor welke doelen die informatie gebruikt mag worden.

Ook de technische systemen waarin persoonsgegevens worden opgeslagen vallen onder de Wet BRP. Daarbij gaat het om de beveiligde opslag van de informatie. Maar ook om de uitwisseling van gegevens tussen beheerders en afnemers. Deze wettelijke eisen worden uitgewerkt in technische specificaties voor de systemen van gemeenten en afnemers. Deze technische specificaties staan omschreven in het Logisch Ontwerp GBA 3.11 (LO GBA). Het Logisch Ontwerp beschrijft de minimaal te stellen functionele eisen aan de aangesloten systemen en aan het GBA-netwerk. In het Logisch Ontwerp wordt bijvoorbeeld minimaal de Teletex-standaard³⁵ en de X.400 standaard vereist voor elektronische berichtenuitwisseling.

De Wet basisregistratie personen sluit aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Burgers en ondernemers kunnen zelf de regie voeren op hun (persoons)gegevens;
- De overheid gaat met de tijd mee.

F.6 ePrivacy Verordening

Op 10 januari 2017 heeft de Commissie een voorstel voor een verordening betreffende privacy en elektronische communicatie ingediend, om de huidige regels aan te passen aan de technische ontwikkelingen en aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming. Het wetsvoorstel is nog niet aangenomen en daarmee is ook onduidelijk wanneer de verordening in werking zal treden.

Het doel is het vertrouwen in en de veiligheid van de digitale eengemaakte markt te versterken. De huidige e-privacyregels gelden namelijk alleen voor traditionele telecomaandieners en niet voor diensten als Skype, WhatsApp, Facebook Messenger en Gmail. Om te waarborgen dat de elektronische communicatie vertrouwelijk wordt behandeld, ongeacht de gebruikte technologie, gelden de voorgestelde regels ook voor op internet gebaseerde spraakdiensten en chatten via internet. Tegelijkertijd beoogt de Commissie nieuwe kansen te creëren voor het bedrijfsleven.

In de verordening worden geen standaarden geadviseerd of verplicht gesteld.

De ePrivacy Verordening sluit aan bij de volgende NL DIGIbeter beleidsdoelen:

- Wetgeving om rechten en waarden te borgen wordt toekomstbestendig gemaakt;
- Burgers en ondernemers kunnen zelf de regie voeren op hun (persoons)gegevens;
- Beschermen van grondrechten en publieke waarden.

³⁵ Gebaseerd op CCITT-aanbeveling Rec. T.61

VKA combineert technische kennis met organisatorische ervaring

Als medewerkers van VKA hebben we een ding gemeen: we willen ICT projecten laten slagen. Als het moet zetten we daar alles voor opzij. We houden dan ook niet van politiek bedrijven, stoelen warm houden, meehuilen of klagen. Maar een groot ICT project tot een goed einde brengen, dat ervaren wij als succes. Voor u en voor onszelf. Door onze gedrevenheid en onze expertise is VKA een toonaangevend adviesbureau voor strategische ICT projecten geworden. Dat is een positie die we in de loop der jaren hebben veroverd. Een advies van VKA is onbetwistbaar goed, gebaseerd op gedegen kennis en het wordt uitgebracht door vaardige professionals.

ICT dient de mens. Dat is kort gezegd de opvatting van Verdonck, Klooster & Associates. En als strategisch ICT adviesbureau hebben we de technische kennis én de organisatorische ervaring om dat ook echt waar te maken. Het maakt ons een unieke partner voor opdrachtgevers die het hoogste rendement uit hun ICT investeringen willen halen.

Bij VKA zijn we er van overtuigd dat Nederland door een goede inzet van ICT nog sterker kan worden. De dienstverlening aan burgers en bedrijven kan sneller, beter en eenvoudiger. De duurzaamheid kan worden verbeterd. En er zijn uitstekende kansen voor innovatieve nieuwe concepten die we nog beter kunnen benutten. Om grote projecten te laten slagen, moet volgens ons vooraf de strategische impact beter worden onderkend. Want ICT overstijgt al lang het technische domein van de afdeling automatisering. Bedrijven en organisaties zijn zo afhankelijk geworden van een goed werkende informatievoorziening, dat het vaak een van de belangrijkste strategische onderwerpen op de agenda is geworden. Dat maakt ICT tot een multidisciplinair vakgebied waar technologie, bedrijfsprocessen en organisatie bij elkaar komen.

Verdonck Klooster & Associates

Baron de Coubertinlaan 1, 2719 EN Zoetermeer
Postbus 7360, 2701 AJ Zoetermeer
079 368 1000
www.vka.nl

Berenschot is een onafhankelijk organisatieadviesbureau met 350 medewerkers wereldwijd. Al 80 jaar verrassen wij onze opdrachtgevers in de publieke sector en het bedrijfsleven met slimme en nieuwe inzichten. We verwerven ze en maken ze toepasbaar. Dit door innovatie te koppelen aan creativiteit. Steeds opnieuw. Klanten kiezen voor Berenschot omdat onze adviezen hen op een voorsprong zetten.

Ons bureau zit vol inspirerende en eigenwijze individuen die allen dezelfde passie delen: organiseren. Ingewikkelde vraagstukken omzetten in werkbare constructies. Door ons brede werkerrein en onze brede expertise kunnen opdrachtgevers ons inschakelen voor uiteenlopende opdrachten. En zijn we in staat om met multidisciplinaire teams alle aspecten van een vraagstuk aan te pakken.

Berenschot Groep B.V.

Europalaan 40, 3526 KS Utrecht
Postbus 8039, 3503 RA Utrecht
030 2 916 916
www.berenschot.nl
/berenschot